Saaremaa valla väikekoolide arendustegevuste kaardistus

Tellija: Saaremaa Vallavalitsus

Teostaja: Kristiina Maripuu, OÜ Keelemeel

KEELEMEEL

KRISTIINA MARIPUU

2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS 3
VÄIKEKOOLI MÕISTE 4
METOODIKA JA TÖÖPROTSESS 5
KOOLI TASAND 7
Kaali 7
Kahtla/Laimjala 9
Kihelkonna 11
Mustjala 13
Pihtla 15
Tornimäe/Pöide 17
KOHALIKU KOGUKONNA TASAND 20
Pihtla 20
Laimjala 21
Kihelkonna 22
Mustjala 23
Pöide 24
AVALIKU ARVAMUSE TASAND 26
ARUTELU JA TAGASISIDE TASAND 29
Seminari kokkuvõte 29
Koolijuhtide tagasiside 31
JÄRELDUSED JA SOOVITUSED 32

SISSEJUHATUS

Saaremaa Vallavalitsus asus 2023. aasta kevadel välja selgitama arendustegevusi, mis võimaldaksid läbi teenusvõrgustike loomise toetada valla väikekoole. Väikekoolideks on määratletud Kaali, Kahtla/Laimjala, Kihelkonna, Mustjala, Pihtla ja Tornimäe/Pöide kool. Järgnev ülevaade võimaldab nende koolide puhul paremini mõista lapsevanemate soove, rõõme ja muresid, tajuda selgemalt kooli rolli kohalikus kogukonnas, aga mõelda ka sellele, kuidas koolijuhte nende töös võimalikult hästi toetada.

Osavallakogude koosolekutel (Pöide osavallakogu koosolek 16.05.2023, Laimjala osavallakogu koosolek 6.06.2023) aset leidnud aruteludes tõstatus küsimus, kas selliseks ülevaateks ja info kogumiseks on (enam) õige aeg, kuivõrd haridusvõrgustikku ümberkujundavad otsused tehti juba 2023. aasta märtsis. Toetavaid argumente on siinkohal kolm: esiteks on ülevaatest saadav info edasiste rahastusvõimaluste üheks lähtekohaks, teiseks on haridusvõrgu ümberkorraldustega saabunud suurem selgus väikekoolide tuleviku osas ning kolmandaks saab see kokkuvõte olla abiks 2023/2024. õppeaastal tööd alustavatele Saaremaa väikekoolide direktoritele.

Eespool nimetatud koole ühendab väike õpilaste arv ja ehkki võrreldes aastakümnete taguse ajaga ongi maapiirkondades lapsi vähemaks jäänud, elab nende koolide piirkonnas siiski rohkem lapsi, kui kajastub kodulähedase väikekooli õpilaste arvus. Saaremaa Vallavalitsus on ideaalolukorra sõnastanud järgmiselt: „Piirkonna lapsed käivad olemasolevate kooliastmete mahus oma kodukoolis. Puuduolevates astmetes on siirdekoolides käimine korraldatud süsteemselt ja paindlikult.“

Käesoleva ülevaate eesmärk on anda vastuseid järgmistele Saaremaa Vallavalitsuse poolt tõstatatud küsimustele. Millised on lapsevanemate hirmud/mured, miks nad ei soovi panna oma last piirkonna väikekooli? Mille taha jääb usaldus kooli suhtes? Milline võiks väikekool sisult olla, et piirkonna lapsevanemad sooviksid oma lapsed sinna panna? Milline on väikekooli roll Saaremaa valla haridusvõrgu ja kohaliku kogukonna jaoks ning kuidas saaksid väikekoolid endale leida mõlemas vaates sobiva niši? Millised on võimalused väikekoolide omavahelise võrgustiku tekitamiseks?

Ülevaate on koostanud Kristiina Maripuu (OÜ Keelemeel) ja vastavalt lähteülesandes sõnastatud küsimustele on tegu erinevate arvamuste, seisukohtade, soovituste ja ettepanekute süsteemse kokku koondamisega – olemuselt on see informatsiooni kogumine, mitte hariduslik ekspertiis. Võimalikult mitmekülgse tagasiside saamiseks on vahemikus 10. mai kuni 31. august 2023 viidud läbi kolm erinevat veebiküsitlust ja enam kui 20 individuaalintervjuud ning korraldatud peamisi arendusvõimalusi analüüsiv seminar.

Aitäh kõigile, kes leidsid aega oma arvamust avaldada ja kutsuda teisigi seda tegema! Eriti suur tänu lapsevanematele ja koolijuhtidele, kes olid usalduslikuks individuaalintervjuuks valmis andma oma päevast palutud pool tundi, aga sageli väga palju enamgi.

VÄIKEKOOLI MÕISTE

Saaremaa valla üldhariduse valdkonna arendamiseks koostatud uuringus 2022–2045 (2026)[1] märgitakse, et Eesti keskmisest klassikomplekti täituvusest on rohkem lapsi vaid linna koolides ning Orissaare ja Leisi koolis, seetõttu on sisuliselt kõik Saaremaa valla maakoolid väikekoolid või mikrokoolid. Samas tõdetakse, et sellist ametlikku jaotusskaalat ei ole. Väikekool ei ole ametlik mõiste ja erinevates arengudokumentides (näiteks riiklik „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035“ või „Saaremaa valla hariduse arengukava 2020–2030“) seda terminit ei kasutata, küll aga on sellest saanud üldine, suupärane ja ka meedias küllaltki levinud mõiste, millega tähistada väikese õpilaste arvuga kooli.

Saaremaa Vallavalitsuse haridus- ja noorsootööosakond on väikekoolina määratlenud väikese õpilaste arvu ja liitklassidega maakoole: Kaali Kool, Kahtla Lasteaed-Põhikool (alates 1.09.2023 Laimjala Kool), Kihelkonna Kool, Mustjala Lasteaed-Põhikool (alates 1.09.2023 Mustjala Kool), Pihtla Kool ja Tornimäe Põhikool (alates 1.09.2023 ühendasutus Pöide Kool)[2], vt joonist 1.

Arvestades, et väikekooli mõistet on kasutanud ka Haridus- ja Teadusministeerium (HTM), sh haridus- ja teadusminister, pöördus käesoleva ülevaate koostaja HTM-i poole päringuga, saamaks teada, kas väikekooli mõistele saab anda konkreetse ja täpse määratluse. Vastuses märkis HTM-i esindaja, et väikekool seostub mõistena ennekõike vastava toetusmeetmega ja “tõenäoliselt ei ole selle meetme terminid mujal mööndusteta kasutatavad.“ Väikekoolide toetusmeetme kontekstis peetakse silmas 1. ja 2. kooliastmega koole, kus õpib 30–90 õpilast ning ajutiselt võib olla ka 20–30 õpilast.

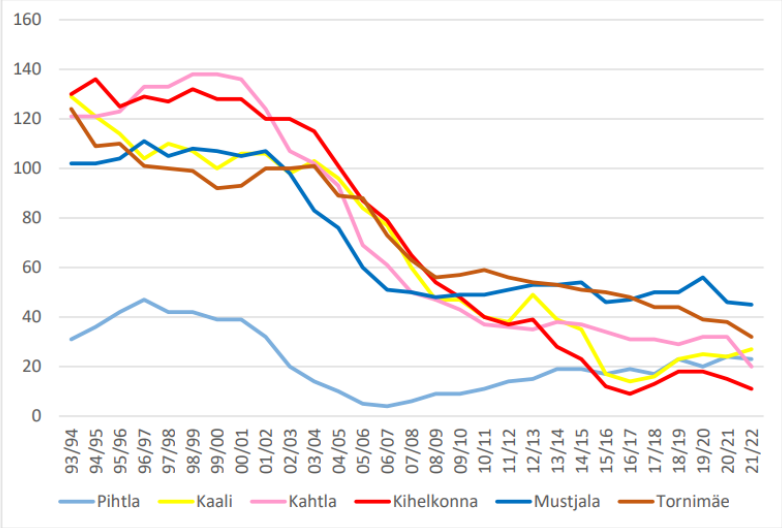

Joonis 1. Õpilaste arvu muutus Saaremaa valla väiksemates liitklassidega koolides 1993 kuni 2021
Allikas: Uuring Saaremaa valla üldhariduse valdkonna arendamiseks 2022–2045 (2026)

[1] https://tinyurl.com/uuring2022-2045

[2] Koolide ametlike nimede kõrval on käesolevas töös kasutatud üldnimetusi: Kaali kool (Kaali Kool), Kahtla/Laimjala kool (Kahtla Lasteaed-Põhikool, alates 1.09.2023 Laimjala Kool), Kihelkonna kool (Kihelkonna Kool), Mustjala kool (Mustjala Lasteaed-Põhikool, alates 1.09. 2023 Mustjala Kool), Pihtla kool (Pihtla Kool), Tornimäe/Pöide kool (Tornimäe Põhikool, alates 1.09.2023 Pöide Kool).

METOODIKA JA TÖÖPROTSESS

30. maist 11. juunini toimus Kaali, Kahtla, Kihelkonna, Mustjala, Pihtla ja Tornimäe koolis anonüümne veebiküsitlus lapsevanematele ja kooli õpetajatele/töötajatele. Igal koolil oli eraldiseisev küsitlus, kuid küsimused olid kõigi kuue kooli osas samad. Kokku avaldas oma arvamust 49 lapsevanemat ja 28 õpetajat/töötajat (kolm vastajat märkis mõlema rolli). Mitme pere puhul käib/käis samas koolis rohkem kui üks laps ja kokkuvõtvalt on vastuste kaudu esindatud 65 õpilast, s.o 44% Kaali, Kahtla, Kihelkonna, Mustjala, Pihtla ja Tornimäe kooli 2022/2023. õppeaasta õpilastest.

21. juunist 2. juulini oli avatud Kihelkonna, Laimjala, Mustjala, Pihtla ja Pöide kogukonna anonüümne veebiküsitlus, et saada selgemalt aru kooli rollist kohalikus kogukonnas ja paremini teadvustada võimalusi, mida kohalik kogukond saab kooli heaks teha. Veebiküsitluse infot aitasid jagada osavallakogu juhid, teenuskeskuste juhid ja külavanemad. Igal kogukonnal oli oma küsimustik, kuid küsimused olid kõigil kogukondadel samasugused. Kokku oli vastajaid 115.

20. juulist 1. augustini said väikekoolide kohta arvamust avaldada kõik soovijad ning anonüümse veebiküsitluse keskmesse oli seatud küsimus, milline on väikekoolide üldine kuvand ja milliseid arvamusi väikekooli kontseptsioon tekitab. Üleskutse avaldati Facebooki grupis „Saaremaa rahvas“ (ca 10 900 liiget) ja 25.07.2023. a Saarte Hääles [3] – vastajaid oli sellel küsimustikul 112. Ehkki Saaremaa Vallavalitsuse poolt püstitatud lähteülesanne sedavõrd laia sihtgrupi kaasamist ette näinud, pakkus see tervikpildi vaatest täiendavalt huvi, et paremini tajuda, millised mõtted ja emotsioonid avalikus arvamuses peegelduvad ja kas need hoiakud on väikekoolide suhtes pigem toetavad või taunivad.

Selleks, et saada ankeetides antud erinevatele arvamustele selgitust ja kinnitust – aga ka täiendust – viis ülevaate autor läbi 24 individuaalintervjuud. Kõik intervjuud toimusid silmast-silma kohtumisena, neist 18 lapsevanematega ja kuus koolidirektoritega. Kõigi kuue kooli puhul on lapsevanemad valitud lähtuvalt osavallakogu juhi soovitusest ja selliselt, et iga kooli puhul oleks esindatud 1) lapsevanem, kelle laps/lapsed ei käi veel koolis, kuid võiksid loodetavasti asuda õppima kodukoha väikekoolis, 2) lapsevanem, kelle peres on kodukoha väikekoolis õppiv laps/lapsed, ja 3) lapsevanem, kelle laps/lapsed võiks(id) õppida kodukoha väikekoolis, kuid otsustatud on kaugema ja suurema kooli kasuks. Direktoritega kohtumisel oli rõhuasetus sellel, et rida-realt vahendada küsitluste kaudu saadud infot, mis nende juhitavat kooli puudutab, alustades kooli tugevustest ja vajakajäämistest, lõpetades erinevate koostöönäidete ja soovitustega. Vestlustes koolijuhtidega tuli välja ka see, kuidas Saaremaa Vallavalitsus saaks kooli pidajana väikekoolide direktoritele suuremaks toeks olla.

26. juulil toimus Kaali, Kahtla, Kihelkonna, Mustjala, Pihtla ja Tornimäe kooli võimalikke ühiseid arendustegevusi analüüsiv seminar, kus osalesid osavallakogu juhid (6), koolijuhid (6), hoolekogude esindajad (3), vallavalitsuse spetsialistid (3), valitsuse liikmed (2) ning vallavolikogu haridus- ja noorsootöökomisjoni esindajad (2) – kokku 22 osalejat. Uusi või täiendavaid lahendusi arutati nelja ühise ja läbiva valdkonna osas: 1) huviharidus ja huvitegevus, 2) transport, 3) õppetöö korraldus ja 4) koostöö

[3] https://saartehaal.postimees.ee/7820723/kristiina-maripuu-milline-on-saaremaa-vaikekoolide-kuvand

kogukonnaga. Seminari kokkuvõttes tõdeti, et väga suur osa muudest mure- ja kitsaskohtadest on lahendatavad parema infovahetuse ja tõhusama koostööga.

Kaardistuse tulemusi on eelnevalt tutvustatud Saaremaa Vallavalitsuse nõupidamisel (1.08), osavalla- ja kogukonnakogu juhtide ümarlaual (10.08), vallavolikogu haridus- ja noorsootöökomisjoni koosolekul (23.08), Saare maakonna hariduskonverentsil (24.08) ja piirkondlikel koosolekutel, kus teema vastu täiendavat huvi on tuntud: Kihelkonna Kooli hoolekogu koosolek (16.08), Kihelkonna osavallakogu koosolek (29.08).

KOOLI TASAND

Küsitluste esimese tasandina pakkus huvi nende arvamus, kes on väikekoolidega igapäevaselt seotud – lapsevanemad ja õpetajad/töötajad. Veebiküsitluse linki jagas igas kuues koolis direktor ja täiendavalt kontakteerus käesoleva töö autor koolide hoolekogu esimeestega. Järgnevalt on esitatud kokkuvõte kõigist küsimustest ja esile tulnud vastusest.

Kaali

Kaali Koolis õppis 2022/23. õppeaastal 30 õpilast ja jooniselt 2 nähtub, et õpilaste arv on viimastel aastatel näidanud kasvu.

Õpilaste arv kooliastmete lõikes

Õppeaasta	1. kooliaste	2. kooliaste	**Kokku**
2017/18	9	7	**16**
2018/19	16	7	**23**
2019/20	15	10	**25**
2020/21	14	10	**24**
2021/22	11	16	**27**
2022/23	16	14	**30**

Joonis 2. Õpilaste arv Kaali Koolis õppeaastatel 2017/18 kuni 2022/23
Allikas: www.haridussilm.ee[4]

Kaali Kooli lapsevanemate ja koolipere veebiküsitlusel oli kümme vastajat: neist kaheksa lapsevanemad (kaheksa õpilase vanemad) ja kaks õpetajad/töötajad.

Kooli tugevusena nimetatakse enim seda, et kõik lapsed on alati kaasatud, olgu tegu pillimängu, etenduse või spordivõistlusega. Samuti tuuakse välja, et lapsed saavad olla nemad ise, õpikeskkond on rahulik ja positiivne, pole suurele koolile omast massi, koolipersonal on sõbralik ja kokkuhoidev, koolil on head võimalused õuesõppeks, väike kool võimaldab personaalset lähenemist, õpetajad on hoolivad ja valitseb n.ö oma pere tunne. Koolile lisab eripära selle asukoht meteoriidikraatri vahetus läheduses.

Küsimus, mida lapsed ise oma koolist arvavad, annab positiivse tagasiside ja valdavalt vastatakse, et „laps on väga rahul“ või „lapsele koolis väga meeldib“. Ühes pikemas vastuses tõdeb vastaja, et tema lapsele meeldib just kooli väiksus ja sõbralikkus ning see, et kool asub keset kaunist loodust. Paraku jäi lapsel muusikakool pooleli, sest maalt linnas käimine oli väsitav, kuid sobivaks asenduseks said koolis kohapeal toimuv bändiring ja muusikaõpetaja juhendamisel laulmise harjutamine.

[4] Veebilehel www.haridussilm.ee on andmed avaldatud 10.11.2022 seisuga.

Vastuseks küsimusele, mis võivad olla peamised põhjused, miks osa lapsevanematest pole Kaali kooli kasuks otsustanud, tuleb selgelt esile neli peamist arvamust: peale 6. klassi peab laps kooli vahetama, paljud vanemad käivad linnas tööl ja võtavad lapsed hommikul ühes, tihti levivad eelarvamused, et väike kool võib tasemelt suurele koolile alla jääda ning väikese kooli puhul pole kohapeal piisavalt võimalusi huvihariduseks ja -tegevuseks.

Selleks, et kool mõjuks nii õpilastele kui ka õpetajatele atraktiivsemalt, pakutakse välja mitmeid ideid, alustades sellest, et koolil võiks olla korralik spordiväljak ja kaasaegsem mööbel kuni selleni, et koolil võiks olla näitering, kogukond saaks õppetöösse aktiivsemalt kaasatud ja koolil oleks oma kindel kallak – Kaali puhul näiteks ratsutamine ja hobustega tegelemine. Arvatakse sedagi, et õpikeskkond on juba praegu atraktiivne ja koolist saab väga hea hariduse, küll aga vajaks selgemini läbi mõtlemist, mis saab peale 6. klassi lõpetamist ehk kas laps saab koha soovitud (linna)koolis. Avaldatakse lootust, et Kaalis võiks taas olla 9-klassiline kool, samuti võiks olla rohkem õpilasi klassis.

Kümnest vastajast viiel on peres kasvamas ka eelkooliealine laps. Neist neli on juba otsustanud, et laps läheb tulevikus Kaali kooli ning üks lapsevanem on veel kõhklev ja lähtub otsuse tegemisel nii õpilaste arvust kui ka võimalusest käia linnas muusikakoolis ja ujumistrennis.

Kogukondliku koostöö kohta tuuakse järgmisi näiteid: õpilased esinevad kohalikel üritustel, lapsevanemad on abiks kooliürituste korraldamisel, tehakse ühiseid talgupäevi. Heade koostööpartneritena nimetatakse Kaali Külastuskeskust ja Kaali Trahterit, MTÜ-d Kultuuriselts Kevade ja Reeküla kogudust ning hea eelisena nimetatakse raamatukogu asumist koolimajas.

Kaali kooli praegust mõju piirkonna elujõulisusele hinnatakse pigem heaks, vt joonist 3.

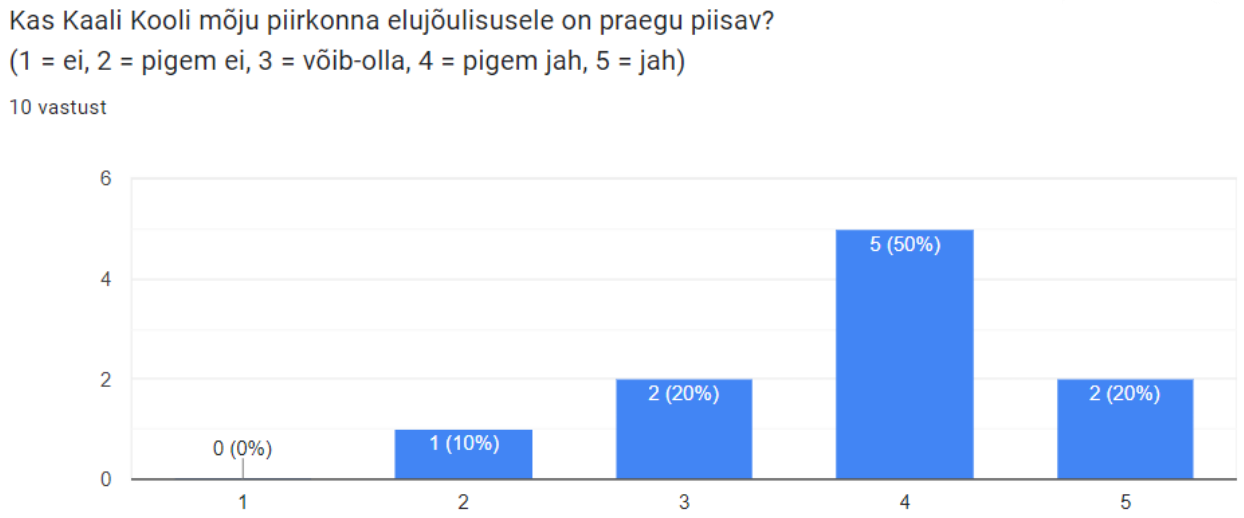

Joonis 3. Kaali kooli praegune mõju piirkonna elujõulisusele

Kümnest vastajast kuus leiab, et suuruselt sarnased Saaremaa valla koolid võiksid leida rohkem võimalusi süsteemseks koostööks, kolm on sama mõtte osas pigem toetavad ja üks jääb vastuse „võib-olla“ juurde.

Konkreetsete koostöövõimaluste kohta tuuakse järgmisi näiteid: ühised spordipäevad, väljasõidud, matkad, ühisüritused ning õpetajate kokkusaamised, et vahetada ideid ja jagada õppemeetodeid. Üks vastaja märgib, et koostöö on muidugi oluline, kuid see peaks tulema loomulikult ja orgaaniliselt. Mitmel korral kirjeldatakse, kuidas Kaali ja Pihtla kool ka praegu koostööd teevad, nt Kaalis spordisaali kasutamine ja ühised üritused. Üks vastanu arutleb veel ka selle üle, et häid koostöövõimalusi takistab ebaühtlane koolivõrk, s.t samal ajal nii 4- kui ka 6-klassilised koolid (vastaja pooldab 6-klassilisi koole).

Kahtla/Laimjala

Kahtla Lasteaed-Põhikoolis õppis 2022/23. õppeaastal 19 õpilast (vt joonist 4). Saaremaa Vallavolikogu 30.03.2023. a otsuse alusel on Kahtla Lasteaed-Põhikool 31. augustiks 2023 korraldatud ümber selliselt, et lõpetatakse koolitustegevus 3. kooliastmes ja osaliselt 2. kooliastmes – teisisõnu, asutus jätkab 2023. aasta 1. septembrist lasteaia ja 4-klassilise koolina ning ühendasutus kannab nime Laimjala Kool.

Õpilaste arv kooliastmete lõikes

Õppeaasta	1. kooliaste	2. kooliaste	3. kooliaste	**Kokku**
2017/18	8	15	8	**31**
2018/19	7	12	10	**29**
2019/20	9	8	15	**32**
2020/21	10	8	14	**32**
2021/22	5	5	10	**20**
2022/23	4	8	7	**19**

Joonis 4. Õpilaste arv Kahtla Lasteaed-Põhikoolis õppeaastatel 2017/18 kuni 2022/23
Allikas: www.haridussilm.ee

Kahtla Lasteaed-Põhikooli lapsevanemate ja koolipere veebiküsitlusel oli kümme vastajat: neist neli lapsevanemad (viie õpilase vanemad) ja kuus õpetajad/töötajad.

Kooli tugevusena tuuakse kõige rohkem esile, et kõiki lapsi pannakse tähele ja individuaalne lähenemine võimaldab jõuda iga õppijani. Samuti hinnatakse kodulähedust, ühtekuuluvust ja õpilasesõbralikku keskkonda. Plussidena nimetakse veel ka tugeval järjel mõttesporti, õuesõppevõimalusi, spordi- ja mänguväljakut, koolisööklat, uut küttesüsteemi, head bussiliiklust, häid õpetajaid ja kooli traditsioone. Koolile lisab eripära kohalike kirjanike loomingu tutvustamine ja lähedalasuva Asva küla ajalugu.

Küsimus, mida lapsed ise oma koolist arvavad, saab positiivse vastukaja: öeldakse, et õpilaste arvates on kool kena, hubane, kodune, turvaline, armas, rahulik, sõbralik, tore, huvitav. Mitmel korral mainitakse, et neil, kes peavad kooli vahetama, on kahju ära minna.

Küsimusele, mis võivad olla peamised põhjused, miks osa lapsevanematest pole Kahtla kooli kasuks otsustanud, vastatakse enim arvamusega, et küllap on see tingitud logistikast: lapsevanemad töötavad Kuressaares või Orissaares ning sageli õpib lapse vanem õde/vend juba mõnes suuremas koolis. Mitmel korral nimetatakse põhjusena ka seda, et kohapeal pole piisavalt võimalusi huvihariduseks ja

huvitegevuseks, koolipersonal vananeb, lapsi on väheks jäänud ja 2023. aasta sügisest on kool 4-klassiline. Üks vastaja märgib, et mõjutajaks on olnud pidev stress kooli jätkamise asjus.

Selleks, et kool mõjuks nii õpilastele kui ka õpetajatele atraktiivsemalt, soovitatakse panna rõhku järgnevale: ilusam ja lastepärasem miljöö (sh uued lasteaiaruumid), lapsesõbralik toit, paremini kaardistatud transport, noorem personal, uuendused õppemeetodites, kooli fookuse leidmine (väärtuspakkumine), rohkem huvitegevusvõimalusi ning õppetegevus, mis on otseses kontaktis loodusega. Veel tuuakse välja, et alati on lapsi, kellele meeldib suurem seltskond, kuid väike kool ongi atraktiivne nendele õpilastele, kellele sobib paremini just väiksem klassikollektiiv.

Kümnest vastajast kolmel on peres kasvamas ka eelkooliealine laps. Üks neist lapsevanematest on kindlalt otsustanud sama kooli kasuks, öeldes, et kool asub lähedal ja õpetajad vastavad 100% ootustele. Üks vastajatest on edasise valiku osas veel äraootav ja üks kooli töötajast vastaja valib lapsele muu kooli, sest pere elab tegelikult teises piirkonnas.

Kooli ja kohaliku kogukonna vahelise koostöö kohta tuuakse järgmisi näiteid: väga hea koostöö raamatukogu ja rahvamajaga, Laimjalas ühine tulbisibulate istutamine, Asva Viikingiküla külastamine ja lapsevanemate panus inventari ostmisesse. Arvatakse, et edaspidi võiks kooli ja kogukonna koostöö veelgi enam laieneda kohalike inimesteni, kes oma tööde-tegemistega õpilastes huvi ärataksid. Kaks vastajat hindavad koostööd kesiseks, leides, et mida vähemaks jääb koolis lapsi, seda vähem on ka koostööd.

Seda, kas Kahtla Lasteaed-Põhikooli mõju piirkonna elujõulisusele on praegu piisav, hinnati nii madalaima (1) kui ka kõrgeima (5) hindega, vt joonist 5.

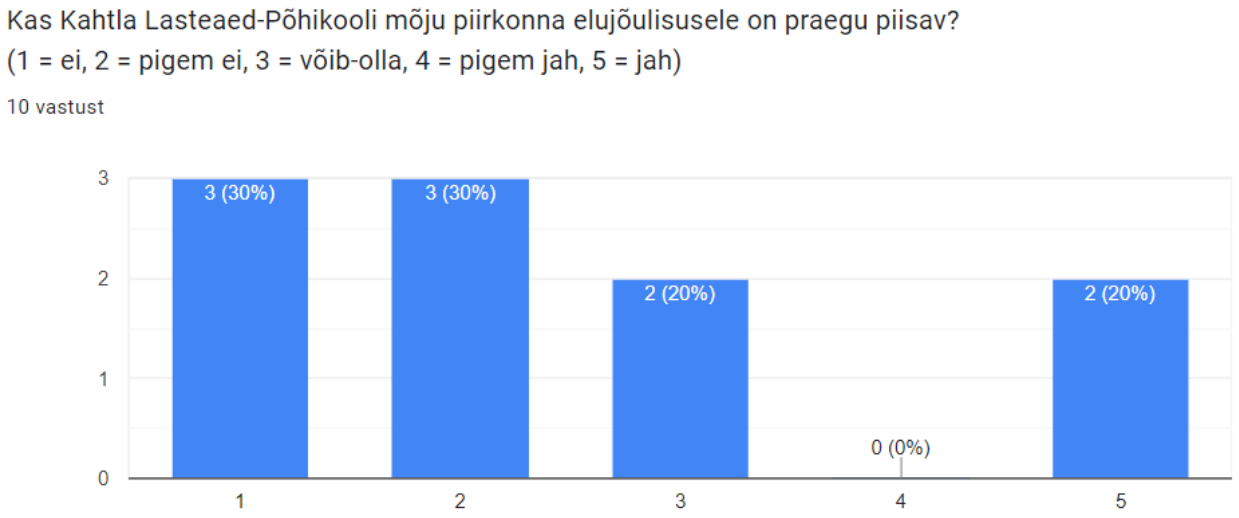

Joonis 5. Kahtla Lasteaed-Põhikooli praegune mõju piirkonna elujõulisusele

Kümnest vastajast viis on arvamusel, et suuruselt sarnased Saaremaa valla koolid võiksid omavahel süsteemselt koostööd teha, kaks vastajat on pigem pooldavad, kaks vastavad „võib-olla“ ja üks vastanuist on arvamusel, et see pole üldse oluline. Koolidevaheliseks koostööks tehakse järgmisi ettepanekuid:

ühisüritused, spordipäevad, teemapäevad, koolide ühine motivatsioonisüsteem, tutvumisõhtud, digilahendused, mis võimaldavad koos õppida, koolidevahelised digitaalsed mõttespordivõistlused, sõpruskoolid (või -klassid) ja kogemuste vahetamine. Koostöökohad on juba olemas näiteks Tornimäe kooliga.

Kihelkonna

Kihelkonna Kooli osas valmistati 2023. aasta veebruaris ette otsuse eelnõu, mis nägi ette, et asutus jätkab edaspidi lasteaia ja 4-klassilise koolina, kuid eelnõu võeti volikogu menetlusest tagasi – prognoosi järgi on võimalus, et Kihelkonna Koolis hakkab õpilaste arv taas kasvama. 2022/23. õppeaastal õppis Kihelkonna Koolis 13 õpilast, vt joonist 6.

Õpilaste arv kooliastmete lõikes

Õppeaasta	1. kooliaste	2. kooliaste	**Kokku**
2017/18	8	5	**13**
2018/19	9	9	**18**
2019/20	11	7	**18**
2020/21	8	7	**15**
2021/22	6	5	**11**
2022/23	6	7	**13**

Joonis 6. Õpilaste arv Kihelkonna Koolis õppeaastatel 2017/18 kuni 2022/23
Allikas: www.haridussilm.ee

Kihelkonna Kooli lapsevanemate ja koolipere veebiküsitlusel oli 13 vastajat: neist üheksa lapsevanemad (12 õpilase vanemad) ja neli õpetajad/töötajad.

Kooli peamise tugevusena nimetatakse kõige rohkem looduslähedast asukohta ja sellega seotud õuesõppevõimalusi. Kooli eripäraks on mere lähedus ja see annab õpilastele võimaluse tegeleda purjetamisega – arvatakse sedagi, et purjetamisel on potentsiaali täita kooli nišš. Mitmel korral tuuakse välja, et kooli pluss on väike õpilaste arv, sest nii jagub individuaalset tähelepanu igale lapsele. Veel märgitakse, et koolikaaslased on sõbralikud ja kõik hoiavad kokku. Lisaks mainitakse häid sportimisvõimalusi ja bändiringi.

Küsimus, mida lapsed ise oma koolist arvavad, annab läbivalt hea vastukaja ning enim märgitakse, et kool on hea ja tore ning peale 6. klassi ei taheta ära minna. Veel kirjeldatakse, et kooli väiksus lisab paindlikkust ning arvestatakse õpilaste teadmiste ja oskustega. Kiidetakse kooli head toitu ja sõbralikke õpetajaid. Ilusate mõtetena jäävad kõlama, et lapsed armastavad oma kooli ja Kihelkonna koolis on neil lapsepõlv.

Vastuseks küsimusele, mis võivad olla põhilised põhjused, miks osa lapsevanematest pole Kihelkonna kooli kasuks otsustanud, märgitakse enim seda, et kool on 6-klassiline ja seejärel tuleb lapsele uus kool leida. Kui peres on vanemaid lapsi, kes juba õpivad muus koolis, pannakse kõik lapsed sageli koos suuremasse ja kaugemasse kooli. Mitmel korral mainitakse, et kooli kahjuks räägivad pidevad jutud kooli peatsest

sulgemisest. Lisaks võivad lapsevanematel olla sama kooliga oma kooliajast halvad mälestused ning seegi mõjutab pere tänaseid otsuseid. Rohkem kui korra tuuakse välja ka asjaolu, et napib klassikaaslasi ja vastuseisu võib tekitada liitklassipõhine õpe. Puudujääkidena nimetatakse veel väheseid huvitegevusvõimalusi, kvalifitseeritud õpetajate kohatist puudust, juhtimisvigu ja koolimaja remondivajadust.

Selleks, et kool mõjuks nii õpilastele kui ka õpetajatele atraktiivsemalt, soovitakse rohkem huviharidus- ja huvitegevusvõimalusi ning arutletakse ka selle üle, kas ja kuidas huvialadega tegelemiseks saaks tõhustada ühistransporti või tuua õpetajaid/juhendajaid/treenereid kohapeale. Väljendatud on vajadust koolimaja remondiks või uue maja ehituseks, et saavutada atraktiivne ja kaasaegne õpikeskkond. Rohkem kui korra on soovitud ujula ehitust, mis lisaks tooni ka merelisele haridusele. Muud ettepanekud puudutavad õppetööd: kindla visiooni ja arengueesmärkide järgi töötamine, loodushariduse suunaga õppekava väljatöötamine, kvalifitseeritud särasilmsed õpetajad – lisaks vähem konservatiivsust ja vajalik kindlustunne, et kooli ei panda kinni.

13-st vastajast kaheksal on peres kasvamas ka eelkooliealine laps. Neist seitse on juba praegu veendunud, et laps läheb tulevikus Kihelkonna kooli ning põhjenduseks tuuakse ennekõike seda, et kool on kodule lähedal. Ainsana eitavalt vastanu ei ole Kihelkonna kooli lapsevanem, vaid töötaja, kes elab tegelikult teises piirkonnas.

Kogukondliku koostöö kohta tuuakse järgmisi näiteid: tähtpäevade tähistamine, ühised talgud, koolilapsed esinevad üritustel (nt advendikohvik, mihklilaat), perespordipäev ja lasteaia väliala korrastamine. Mainitakse, et koolihoonet ja väliala lubatakse alati kasutada ning kool pakub majutust laagritele ja toitlustust nii sünnipäevade kui ka pulmade ja matuste tarvis. Üks vastaja tõdeb, et kui midagi toimub, siis tulevad kõik kaasa.

Kihelkonna kooli praegust mõju piirkonna elujõulisusele hinnatakse pigem keskpäraseks, vt joonist 7.

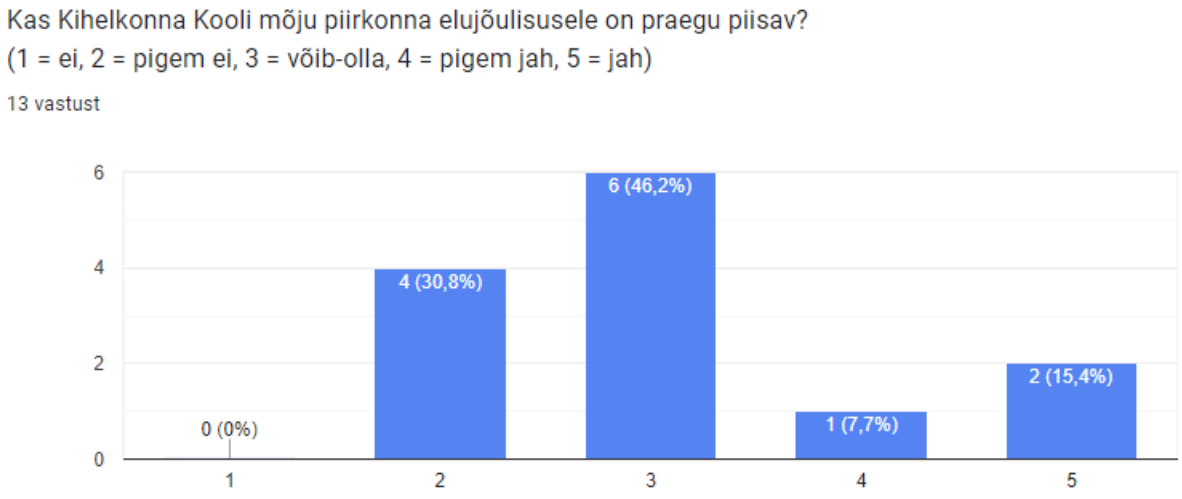

Joonis 7. Kihelkonna Kooli praegune mõju piirkonna elujõulisusele

13 vastajast seitse leiab, et suuruselt sarnased Saaremaa valla koolid võiksid omavahel teha süsteemset koostööd, kolm leiab, et see on pigem oluline ja kolm vastab, et võib-olla võiks sellele rõhku panna. Koostöökohtade osas tuuakse mitmeid näiteid, alustades ühisüritustest, õuesõppest, sportmängudest ja väljasõitudest, lõpetades paariks päevaks koolimajade vahetamise, väikekoolide õpetajate mõttetalgute ja õpetajate jagamisega. Tõdetakse, et koostöö peaks olema kõigile pooltele vajalik ja kasulik, mitte lihtsalt nn linnukese pärast tehtud koostöö, ja ka koolikorralduslikes küsimustes ühiste sisuliste lahenduste leidmine võib olla see, mida koolid saavad koos teha. Ühe mõttena on välja toodud, et näiteks võiks kahel koolil olla ühine direktor ja mõlemas majas õppejuht [võimalikku teist kooli pole nimetatud]. Samas suunas liigub ka üks teine arvamus: mitmel koolil võiks olla ühine majandusjuht ja koolisekretär.

Mustjala

Saaremaa Vallavolikogu 30.03.2023. a otsusega on Mustjala Lasteaed-Põhikool 31. augustiks 2025. a korraldatud ümber selliselt, et lõpetatakse koolitustegevus 3. kooliastmes – seejärel jätkab asutus lasteaia ja 6-klassilise koolina. Juba alates 2023. aasta 1. septembrist kannab asutus nime Mustjala Kool. 2022/23. õppeaastal õppis Mustjala Lasteaed-Põhikoolis 36 õpilast, vt joonist 8.

Õpilaste arv kooliastmete lõikes

Õppeaasta	1. kooliaste	2. kooliaste	3. kooliaste	**Kokku**
2017/18	19	14	16	**49**
2018/19	23	17	9	**49**
2019/20	24	16	16	**56**
2020/21	15	16	15	**46**
2021/22	9	18	16	**43**
2022/23	5	18	13	**36**

Joonis 8. Õpilaste arv Mustjala Lasteaed-Põhikoolis õppeaastatel 2017/18 kuni 2022/23
Allikas: www.haridussilm.ee

Mustjala Lasteaed-Põhikooli lapsevanemate ja koolipere veebiküsitlusel oli kümme vastajat: neist neli lapsevanemad (kaheksa õpilase vanemad) ja kuus õpetajad/töötajad.

Kooli peamisena tugevusena tuuakse välja rikkalikku kohalikku kultuuripärandit, mis kajastub ka kooli traditsioonides, samuti nimetatakse mitmel korral individuaalset lähenemist, mida võimaldab kooli väiksus. Plussidena märgitakse veel kaunist loodust, head asukohta ja heal tasemel huvitegevust. Tõdetud on, et tegu on rahuliku ja tööka väikekooliga ja üldiselt käivad piirkonna lapsed oma kodukoha koolis. Arvestades, et küsimus võimaldas vastust laiendada ka selles suunas, millest võiks saada kooli tugevus, kajastub kahes vastuses, et Mustjala kool võiks olla kaasaegseid õppe- ja kasvatusmeetodeid praktiseeriv väike, armas ja lapsesõbralik kool.

Küsimus, mida lapsed ise oma koolist arvavad, annab enim vastuse, et lapsed arvavad koolist hästi, on rahul ja kool on kodule kenasti lähedal. Üks vanem kirjeldab, et nooremale lapsele meeldib väga,

vanemale vahel mitte. Märgitakse ka seda, et kool meeldib neile õpilastele, kellega ei ole probleeme ja kes ise koolielus aktiivselt kaasa löövad. Ootusena on lisatud, et kooli võiks tulla uusi noori õpetajaid.

Vastuseks küsimusele, mis võivad olla põhilised põhjused, miks osa lapsevanematest pole Mustjala kooli kasuks otsustanud, märgitakse enim ja võrdselt kahte põhjust: esiteks muutub kool lähiaastatel 6-klassiliseks ja teiseks laste vähesus. Muret tuntakse selle pärast, et personal vananeb ja õpetajad tunduvad väsinud. Tõsisematest põhjustest nimetatakse kahel korral lapsevanemate ja kooli vahelist ebakõla (2022), aga ka seda, et on neid, kes hariduse tasemes kahtlevad. Lisaks on märgitud, et oma mõju on sellel, kui lapsevanem töötab näiteks linnas.

Küsimuse puhul, mida teha, et kool mõjuks nii õpilastele kui ka õpetajatele atraktiivsemalt, antakse vastuseks, et kõik vajalik on olemas, aga sagedamini märgitakse, et koolis võiks olla rohkem uuendusmeelsust ja kooliellu oleks vaja rohkem särtsu. Soovitatakse keskenduda kindlatele suundadele, panna rohkem rõhku ringitegevusele ja käia ka koolist väljas, näiteks teatris või kinos. Märksõnadena mainitakse ka vajadust hea transpordi ja noorte õpetajate järele. Pannakse südamele, et lapsevanemad ja õpetajad leiaksid ühise keele.

Kümnest vastajast kahel on peres kasvamas ka eelkooliealine laps. Üks lapsevanem on juba praegu veendunud, et laps läheb tulevikus Mustjala kooli, kuid teine vastab eitavalt, sest kool muutub 6-klassiliseks.

Kooli ja kohaliku kogukonna koostöö kohta tuuakse järgmisi näiteid: lapsed esinevad kogukonnas olulistel üritustel (nt EV aastapäev, emade- ja isadepäev, kevadkontsert) ja päevakeskuses, hea koostöö on raamatukogu, rahvamaja ja EELK Anna kogudusega. Heade näidetena märgitakse veel ka kogukonna poolt ehitatud laste mänguväljakut ja seda, kuidas 9. klassi õpilased on geograafia tunni tarvis oma koduküla uurinud. Leidub ka vastandlikke arvamusi, nagu see, et kooli ja kogukonna vahel hea koostöö sisuliselt puudub või tunnetus, et Mustjala kool oma õpilastega ongi Mustjala süda.

Mustjala kooli praegust mõju piirkonna elujõulisusele hinnatakse pigem heaks, vt joonist 9.

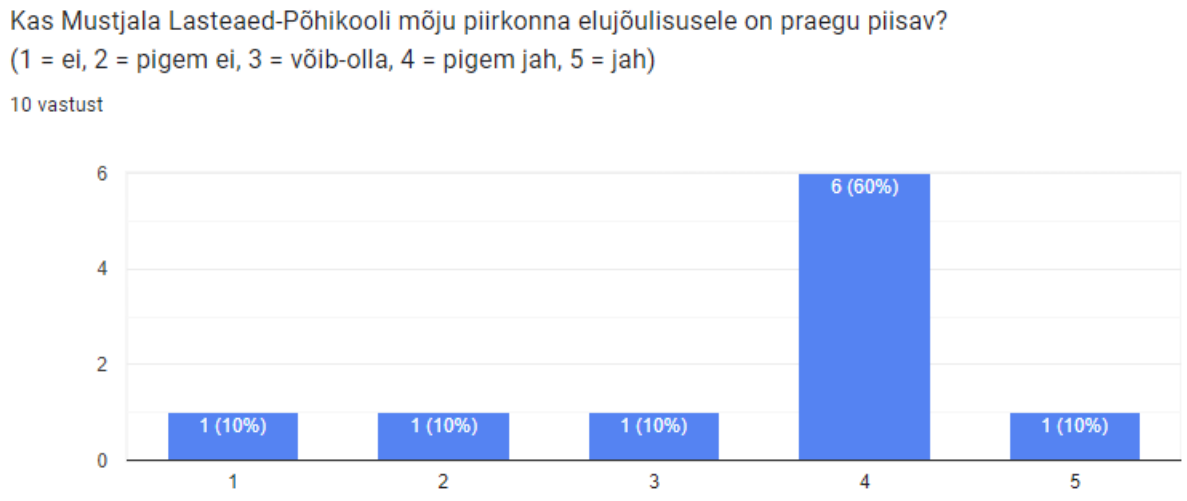

Joonis 9. Mustjala Lasteaed-Põhikooli praegune mõju piirkonna elujõulisusele

Kümnest vastajast kaks leiab, et suuruselt sarnased Saaremaa valla koolid võiksid omavahel süsteemselt koostööd teha, viis vastajat arvab, et see on pigem oluline ja vastuseid „võib-olla“, „pigem ei“ ja „ei“ on kõiki antud ühel korral. Võimalike koostöökohtadena tuuakse järgmisi näiteid: ühisüritused, spordipäevad, ühiskoorid ja tantsurühmad (et ka väikesed koolid saaksid laulu- ja tantsupeole minna), rahvakalendri tähtpäevade tähistamine, väikekoolide teaduspäev. Lisaks märgitakse, et omavahel võiks jagada õpetajaid (kehaline kasvatus, muusika vms), õpetajad võiksid teha teistes koolides külalistunde ja koolijuhid saaksid omavahel kogemusi vahetada. Viidatud on ka koolide veebilehtedele, mis võiksid olla samasugustel alustel ja KOV-i poolt hallatud. Koostööd on varemgi tehtud näiteks Kihelkonna ja Kaali kooliga.

Pihtla

2022/23. õppeaastal õppis Pihtla Koolis 13 õpilast, vt joonist 10.

Õpilaste arv kooliastmete lõikes

Õppeaasta	1. kooliaste	2. kooliaste	**Kokku**
2017/18	15	3	**18**
2018/19	18	5	**23**
2019/20	17	3	**20**
2020/21	19	5	**24**
2021/22	16	5	**21**
2022/23	12	1	**13**

Joonis 10. Õpilaste arv Pihtla Koolis õppeaastatel 2017/18 kuni 2022/23
Allikas: www.haridussilm.ee

Pihtla Kooli lapsevanemate ja koolipere veebiküsitlusel oli üheksa vastajat: neist kuus lapsevanemad (seitsme õpilase vanemad) ja kolm õpetajad/töötajad.

Kooli tugevusena tulevad selgelt esile järgmised tegurid, mida mainitakse suuremas osas vastustest: turvaline ja hea asukoht, looduslähedus, kooli juures on suurepärased võimalused õuesõppeks ja vahetunnid saab veeta õues ning kool on väike, armas ja kodune. Eraldi on märgitud ka seiklusrada ja võimalust mängida *disc golf*'i. Rohkem kui korra toonitatakse individuaalset lähenemist, mis võimaldab märgata iga lapse arenguvajadusi, ja tegusat personali. Lisaks on mainitud programmi „Roheline kool“, mis peegeldub selles, et loodus läbib kooli kõiki tegevusi. Kooli väiksus võimaldab lihtsasti korraldada kõikvõimalikke väljasõite ja ekskursioone.

Küsimus, mida lapsed ise oma koolist arvavad, saab vastukajaks kolm peamist vastust: väga meeldib, eriti meeldivad vahetunnid õues ning kool on väike ja armas, kõike tehakse koos. Omadussõnadest käivad veel läbi tore, sõbralik, turvaline. Praktilise poole pealt hinnatakse ilusat loodust ja head sööki, kuid soovitakse ka seda, et koolis oleks rohkem klasse.

Peamise põhjusena, miks osa lapsevanemaid ei otsusta Pihtla kooli kasuks, kerkib ülekaalukalt esile asjaolu, et soovitud huviharidus- ja huvitegevusvõimalused on Kuressaares, kuid ühistransport ei paku nendes tegevustes osalemiseks piisavalt head ühendust. Pea pool vastajaist toob miinusena välja, et sageli õpivad vanemad õed-vennad linnakoolis ja nii läheb ka pere noorem laps otse suuremasse kooli – seda enam, kui lapsevanemad linnas tööl käivad. Korduvalt mainitakse takistusena, et peale 4. klassi on vaja lapsele uus kool leida ja Kuressaares osutub valitud kooli koha saamine keeruliseks. Muude märksõnadena on nimetatud veel liitklasse ja ruumikitsikust.

Vastusena küsimusele, mida teha või muuta, et kool mõjuks nii õpilastele kui ka õpetajatele atraktiivsemalt, tuleb selgelt esile, et soovitakse paremat ühendust Kuressaarega – ikka selleks, et peale tunde saaksid lapsed omal käel huviringidesse ja trennidesse sõita. Korduvalt märgitakse vajadust lahendada ruumikitsikus ja parandada sportimisvõimalusi. Rohkem kui korra nimetatakse ka seda, et kool võiks olla 6-klassiline ning üldsusele tuleks tutvustada maakooli häid võimalusi, sh seda, et Pihtla kool pole linnast kaugel ja võiks haridusteena olla huvipakkuv ka linna peredele. Peale selle on mainitud märksõnu, nagu uus koolihoone, ventilatsioon, õpetajate sõidukompensatsioon ja linnas koolikoha kindlustamine peale 4. klassi.

Üheksast vastajast neljal on peres kasvamas ka eelkooliealine laps – kõik neist vastavad, et on juba praegu Pihtla kooli kasuks otsustanud.

Kooli ja kogukonna vahelise koostöö kohta tuuakse järgmisi näiteid: ühisüritused, kooli lahtiste uste päevad, laadad, talgupäevad jm kogukonna üritused. Hea koostöö on oma piirkonna väikeettevõtete, Sandla rahvamaja, EELK Püha koguduse ja raamatukoguga. Märgitakse, et koolis levib hästi info kogukonna ürituste kohta.

Küsitluses sai anda hinnangu, kas Pihtla kooli mõju on praegu kohaliku kogukonna elujõulisusele piisav ja valdavalt on seda hinnatud keskmiseks, vt joonist 11.

Joonis 11. Pihtla Kooli praegune mõju piirkonna elujõulisusele

Üheksast vastajast viis on arvamusel, et suuruselt sarnased Saaremaa koolid võiksid leida rohkem võimalusi omavaheliseks süsteemseks koostööks, kaks vastajat leiab, et see on pigem oluline ja kaks jäävad seisukohale „võib-olla“. Koostööd soovitatakse teha järgmiselt: ühisüritused, sõprusklassid, sportlikud mõõduvõtud, õppekäigud, väljasõidud, matkad ja koosõpe. Ühtlasi toob mitu vastajat heaks näiteks praegugi toimiva koostöö Pihtla ja Kaali kooli vahel (Kaali kooli spordisaali kasutus, EV aastapäeva tähistamine, pärimusmuusika kontsert).

Tornimäe/Pöide

Saaremaa Vallavolikogu 30.03.2023. a otsusega jätkavad Tornimäe Lasteaed ja Tornimäe Põhikool alates 2023. aasta 1. septembrist ühendasutusena – kogukonna soovil nimega Pöide Kool. 2022/23. õppeaastal õppis Tornimäe Põhikoolis 36 õpilast, vt joonist 12.

Õpilaste arv kooliastmete lõikes

Õppeaasta	1. kooliaste	2. kooliaste	3. kooliaste	**Kokku**
2017/18	13	21	11	**45**
2018/19	13	15	16	**44**
2019/20	9	14	16	**39**
2020/21	7	13	18	**38**
2021/22	9	13	12	**34**
2022/23	12	10	14	**36**

Joonis 12. Õpilaste arv Tornimäe Põhikoolis õppeaastatel 2017/18 kuni 2022/23
Allikas: www.haridussilm.ee

Tornimäe Põhikooli lapsevanemate ja koolipere veebiküsitlusel oli 22 vastajat: neist 18 lapsevanemad (25 õpilase vanemad) ja seitse õpetajad/töötajad – sh kolm vastajat, kes on mõlemas rollis.

Kooli peamise tugevusena mainitakse enim seda, et väiksus on kooli eelis – kõik tunnevad kõiki, omavahel saadakse hästi läbi ning lapsed on märgatud, seda nii õppetöös kui ka murede korral. Korduvalt käib vastustest läbi, et kool on rahulik ja lapsesõbralik ning kooli ümbritseb kaunis ja paljude võimalustega loodus. Hea sõnaga räägitakse kooli pikaajalistest traditsioonidest ja järjepidevusest ning koolipere ühtekuuluvusest. Lapsed on viisakad, hoolivad ja sõbralikud. Vastustes kajastuvad veel sellised märksõnad, nagu tõeline maakool ja kogukonnakool. Tugevuseks märgitakse ka 9 klassi olemasolu ja kodulähedust.

Küsimusele, mida lapsed ise oma koolist arvavad, tulevad vastuseks järgmised omadussõnad: kodune, sõbralik, tore, rahulik, kena, lahe. Vastused on läbivalt head ja kirjeldatakse, et omavahel saadakse läbi, kius on pea olematu ja hea oleks, kui säiliks 9 klassi.

Vastusena küsimusele, mis võivad olla põhilised põhjused, miks osa lapsevanematest pole Tornimäe kooli valinud, tuleb selgelt esile üks tegur – kahtlus, kas kool ikka jätkab. Seda kahtlust on kirjeldanud veidi enam kui pool vastanuist. Mitmel korral märgitakse ka huviharidus- ja huvitegevusvõimaluste nappust

ning Orissaares olevaid mitmekesisemaid võimalusi. Lisaks on mainitud vananevat personali, kooli juhtimist, väikest õpilaste arvu ja eelarvamust, et Tornimäe kool jääb Orissaare koolile alla.

Küsimusele, mida teha, et kool mõjuks nii õpilastele kui ka õpetajatele atraktiivsemalt, vastatakse enim sooviga, et õpikeskkond oleks kaasaegsem ja koolihoone saaks värskenduskuuri. Mitu vastajat soovitab koolil olla oma tegevuste kajastamisel aktiivsem ja panna rõhku paremale infovahetusele. Rohkem kui korra mainitakse veel ka vajadust noorte õpetajate järele, paremaid võimalusi huvialadega tegeleda (sh parem ühendus Orissaarega), aga ka seda, et võiks saabuda kindlus, et kool jätkab 9-klassilisena. Üks vastaja teeb ettepaneku, et koolil peaks olema IT-tugi ja kool vajab atraktiivsemat veebilehte. Soovitustena kõlavad veel järgmised märksõnad: ettevõtlusõpe, kaasaegsemad õppemeetodid, eristuv pedagoogika (nt Montessori, Reggio Emilia, Waldorf) või õppesuund (nt kalandus, merendus) ning võimalus pakkuda distantsõpet neile, kes elavad hoopis mõnes muus (maailma) paigas. Avaldatakse lootust, et õpetajatel lastakse oma töös olla loovad ja võimalusel hoidutakse liittundidest. Veel märgitakse, et rõhku võiks panna kooli ümbrusele ja taastada purskkaevud.

22 vastajast seitsmel on peres kasvamas ka eelkooliealine laps ja neist peredest neli usuvad, et laps läheb tulevikus Tornimäe kooli. Kaks vanemat on veel äraootaval seisukohal ja otsust mõjutab nii koolijuhi võimekus kui ka kooliminevate laste arv. Ainsana eitavalt vastaja selgitab, et laps vajab erivajaduse tõttu teistsugust kooli, kus on vajalikud spetsialistid kohapeal.

Kooli ja kogukonna vahelise koostöö osas tuuakse järgmisi näiteid: kontserdid jm üritused, talgud ja kooli olümpiamängud. Hea koostöö rahvamaja, raamatukogu (nt raamatulaagrid), noortekeskuse ja kirikuga. Eraldi on märgitud head koostööd Pöide spordiseltsiga ja seda, kuidas õpilased on hoidnud korras Kübassaare puhkeala. Koostööle antud hinnangud on osaliselt vastuolulised, näiteks: kogukond ei hooli koolist, mistõttu häid näiteid pole või siis: kooli ja kogukonna vahel on hea koostöö.

Tornimäe kooli praegust mõju piirkonna elujõulisusele hinnatakse ühest äärmusest teise, vt joonist 13.

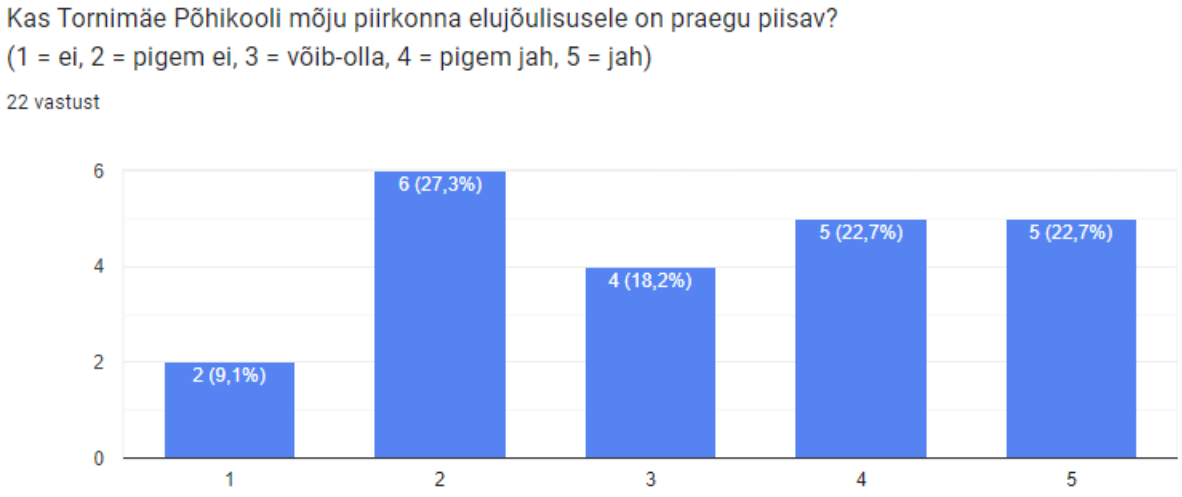

Joonis 13. Tornimäe Põhikooli praegune mõju piirkonna elujõulisusele

22 vastajast suurem osa, s.o 13 on arvamusel, et suuruselt sarnased Saaremaa valla koolid võiksid leida rohkem võimalusi omavaheliseks süsteemseks koostööks, kuus vastajat leiab, et see on pigem oluline ja kolm jääb vastuse juurde „võib-olla“. Tegevusena, mida väikekoolid saaksid/võiksid ühiselt teha, antakse järgmisi soovitusi: ühisüritused, sõprusklassid, ühised õppereisid mandrile, teatrikülastused, ühised tunnid, külalistunnid, koolide vahel õpilaste ja õpetajate vahetused ja ühised huvitegevused. Veel kirjeldatakse seda, kuidas koolide haldusega seotud küsimused võiksid olla ühiselt juhitud. Üks vastaja soovitab ühist digikeskkonda, kus koolid saavad üksteisega oma materjale jagada, ning digilahendustest võiks õpetajate nappuse korral kaaluda videotunde – seda siiski vanema kooliastme puhul. Juba toimivatest ühistegevustest nimetatakse loodusainete päeva ja piirkondlikku *playback*'i.

KOHALIKU KOGUKONNA TASAND

Kohaliku kogukonna veebiküsitluse eesmärk oli anda võimalus kaasa rääkida ka neile, kes ei ole igapäevaselt kohaliku väikekooliga otseselt seotud, kuid soovivad siiski kooli rolli ja võimaluste osas arvamust avaldada. Samuti pakkus huvi, kas kohalik kogukond paistab oma kooli osas toetav ja tajub kooli hea käekäigu juures oma osa.

Pihtla

Pihtla kogukonna veebiküsitlusel avaldas oma arvamust 31 vastajat ja küsimustik puudutas korraga Pihtla piirkonna mõlemat väikekooli – Kaali Kooli ja Pihtla Kooli. Vastajatest elab igapäevaselt Pihtla piirkonnas 23 ja täpselt sama paljudel on Kaali või Pihtla kooliga ka isiklik kokkupuude, s.t vastaja ise ja/või tema laps(ed) on emmas-kummas koolis käinud.

Kodulähedast kooli peetakse kogukonna elujõulisuse vaatest väga oluliseks: sellisel arvamusel on 31-st vastajast 29, kaks vastajat arvab, et kool on pigem oluline.

Pihtla kogukond peab oma piirkonna koolide kõige tugevamaks küljeks personaalset ja individuaalset lähenemist, sest mõlema kooli väiksus võimaldab õpilastele küllaldaselt vahetut tähelepanu pühendada – selle plussi tõi välja sisuliselt pool vastajatest. Peaaegu sama palju nimetati olulise väärtusena kodulähedust. Mitmel korral toodi esile veel järgmised tugevused: looduslähedane asukoht, hubane koolikeskkond, oma pere tunne, turvalisus ning kool kui kogukonna kooshoidja. Lisaks mainiti head haridust, professionaalseid õpetajaid, stressivaba õhkkonda, eluterveid väärtusi ja maapiirkonnas elu säilitamist.

Põhjustena, miks osa lapsevanematest ei otsusta kodulähedase Kaali või Pihtla kooli kasuks, joonistub kogukonna vastustes selgelt välja neli peamist tegurit: 1) Kuressaares on paremad võimalused huvihariduseks ja -tegevuseks (ja ühistransport ei soodusta peale tunde linna jõudmist ja/või sealt kojutulekut), 2) paljud lapsevanemad töötavad linnas ja peres on vanemaid lapsi, kes juba õpivad linnakoolis, 3) arvatakse, et suuremates koolides on rohkem võimalusi ja parem haridus ning 4) peale 4. klassi (Pihtla) või peale 6. klassi (Kaali) tuleb kooli vahetada ja linnas sobiva koolikoha saamine tundub keerukas.

Küsimusele, kas soovitaksite Kaali ja/või Pihtla kooli peredele, kus on kooliminevaid lapsi, vastati väga positiivselt: 31-st soovitab 30. Muu hulgas tuuakse põhjenduseks, et see loobki kogukonnatunnet ja et mida rohkem lapsevanemaid valib lapsele kodulähedase koolis, seda kindlam on, et see kool jätkab oma tegevust. Ainsana eriarvamusele jäänud vastaja kirjeldab Pihtla koolis kogetud erimeelsust.

Saaremaa Vallavalitsusel soovitab kohalik kogukond ennekõike panna rõhku järgmistele aspektidele: parem ühendus Kuressaarega, et võimaldada huvialadega tegelemist, aga ka huvivõimaluste kohapeale toomine (selle tõi välja enam kui kolmandik vastanuist), hästi korraldatud õpilastransport, rahastusega jätkamine ja koolikeskkonna kaasajastamine. Mitmel korral mainitakse veel vajadust tugispetsialistide järele, õpetajate palgataset ja soovi, et piirkonnas oleks taas 9-klassiline kool. Lisaks on nimetatud järgmisi

märksõnu: selge sõnum koolide jätkamise kohta, õpetajate toetamine, koolitused lapsevanematele, individuaalse õpitee võimaldamine, projektides ja programmides aktiivne osalemine, kogukonnale suurema sõnaõiguse andmine, peale Pihtla või Kaali kooli lõpetamist soovitud linnakoolis õppekoha tagamine, liitklassidest loobumine ja maakoolide plusside teadlik väljatoomine. Pihtla kooli puhul avaldatakse veel ka soovi, et lasteaia osa saaks laienduse, kool staadioni ja kool oleks uuendusmeelne.

Küsimusele, mida saab kogukond ise kohaliku kooli heaks teha, vastatakse enim tõdemusega, et oma lapsed tuleb panna kodukoha kooli ja teha kooliga aktiivset koostööd. Mitu vastajat leiab, et kodukoha kooli tuleb toetada ja väärtustada, korraldada ühiseid üritusi ja teha koolile reklaami. Paar vastajat kirjeldab võimalust, et küllap on kogukonnas inimesi, kes saaksid koolis mõnda tundi anda, või on mõnel kohalikul põnev hobi, millest võiks tema juhendamisel kasvada välja laste huviring. Veel on mainitud vajadust õpetajaid usaldada ja toetada, kooli tarviduse korral ka materiaalselt toetada, huvituda kooli tegemistest, osaleda heakorratöödel, kutsuda ellu projekte õppetöö mitmekesistamiseks (sarnaselt Püha Soobiku rajale), leida kohaliku kooli nišš ning võimalusel osaleda kooli hoolekogu töös.

Laimjala

Laimjala kogukonna veebiküsitlusel oli 17 vastajat, igapäevaselt elab neist Laimjala piirkonnas 13 ning senise Kahtla Lasteaed-Põhikooliga on isiklik kokkupuude kümnel.

14 vastajat 17-st peab kohalikku kooli kogukonna elujõulisuse vaatest väga oluliseks ja kolm vastajat arvab, et kool on pigem oluline.

Kogukonna küsitluses nimetatakse Kahtla kooli kõige tugevama küljena kodulähedust, seejärel individuaalset lähenemist ja head asukohta. Rohkem kui korra nimetatakse veel häid ja hoolivaid õpetajaid ning tugevat kogukonda. Omadustest märgitakse veel turvalisust, väiksust ja hubasust. Avaldatakse arvamust, et kõigile lastele ei sobigi suur kool ja hoolimata Kahtla kooli väiksusest on tase hea ning ette on näidata arvukalt häid tulemusi ja saavutusi. Hinnatakse kooli pikka ajalugu, tuntakse rõõmu, et kool endiselt alles on ja huviga oodatakse uut koolihoonet Laimjalas.

Küsimusele, mis võib olla põhjuseks, et osa lapsevanematest ei ole kodulähedase Kahtla kooli kasuks otsustanud, vastatakse enim selgitusega, kuidas pikki aastaid on räägitud sellest, et kool võidakse kinni panna, samuti viidatakse eelmise koolijuhiga suhtlemisel ette tulnud ebakõladele ja infopuudusele ning märgitakse, et mõjutajaks on ka kesised huviharidus- ja huvitegevusvõimalused. Mainitud on veel ka märksõnu, nagu isiklikud suhted, logistilised põhjused, vananev personal ja eelarvamused.

17 vastajast 13 soovitab Kahtla/Laimjala kooli peredele, kus on kooliminevaid lapsi. Päris eitavaid vastuseid on üks, põhjuseks kooli muutmine 4-klassiliseks. Üks vastaja märgib, et kui koolis õpib alla kümne õpilase, siis ta ei soovita. Üks vastaja soovitab kooli juhul, kui kool jätkab Kahtlas, teine see-eest just siis, kui kool asub ümber Laimjalga.

Vastuseks küsimusele, mida saab Saaremaa Vallavalitsus kooli atraktiivsuse huvides teha, mainitakse enim head ja sisulist koostööd uue koolijuhiga, lisaks tuleb välja ootus, et kool ja lasteaed viidaks kokku ühte majja, õpilastel oleks rohkem võimalusi huvialadega tegeleda ning õpperuumid ja staadion saaksid

värskenduskuuri. Kahel korral avaldatakse soovi, et kool jääkski Laimjala asemel Kahtlasse. Veel märgitakse, et kooli tuleviku osas kindluse saamiseks on vajalik selge suhtlus, kooli võiks kaasata ka n.ö suurte koolide ringi ja soodustada projektipõhist koostööd nii Eestis kui ka rahvusvahelisel tasandil ning soodustada õpilastel spordi ja muusikaga tegelemist. Koostöölt vallavalitsusega oodatakse uuendusmeelsust, usaldust, avatust ja heatahtlikku suhtlemist kõigi osapooltega.

Küsimusele, mida saab kohalik kogukond oma kooli heaks ette võtta, antakse peamiselt kolm vastust: sisuline koostöö, ühistegevustes kaasa löömine ning koostööks konkreetsete ettepanekute esitamine. Selgitakse, et kooli tegemiste vastu on hea ka ise suuremat huvi tunda ning toeks saab olla koolile uue sisu loomisel, ürituste korraldamisel, kooli üleskutsetega ühinemisel ja info jagamisel. Märgitakse, et kohalik kogukond on oma kooli alati toetanud, aga sedagi, et koolist peaks taas saama kogukonna süda ning selleks on vaja mõlemapoolset avatust ja valmisolekut. Lisaks on avaldatud ootust, et osavallakogule info edastamine oleks selgem ja osavallakogul oleks kohustus kohapeal infot jagada, et ei jääks ruumi nn külajuttudele.

Kihelkonna

Kihelkonna kogukonna veebiküsitlusel oli 24 vastajat, igapäevaselt elab neist Kihelkonna piirkonnas 15, kuid Kihelkonna kooliga on isikliku kogemuse kaudu seotud 19.

24-st vastajast 18 on arvamusel, et kool on kohaliku kogukonna elujõulisuse vaatest väga oluline, viis arvab, et kool on pigem oluline ja üks vastab, et see on võib-olla oluline.

Kogukonna küsitluses tulevad Kihelkonna kooli puhul üsnagi võrdselt esile järgmised tugevused: väga hea asukoht, kodulähedus, ruumikas koolihoone, individuaalne lähenemine, looduslähedus ja õppetööd toetav õueala. Rohkem kui korra mainitakse plussina ka väikesi klasse, lapsesõbralikkust, kodusust ja mere lähedust. Veel on nimetatud turvalist kooliteed, ideaalseid tingimusi sportimiseks ja ühtehoidvat kooliperet.

Selles, et osa Kihelkonna piirkonna lapsevanematest ei ole otsustanud kohaliku kooli kasuks, nähakse peamiste mõjutajatena kvalifitseeritud õpetajate puudust, laste vähesust, kooli juhtimist ja ebakindlust kooli tuleviku osas. Korduvalt tuuakse välja asjaolu, et kool on 6-klassiline ning on peresid, kelle laps liigub kohe koolitee alguses suuremasse kooli, kus vanemad õed-vennad juba ees. Rohkem kui korra kirjeldatakse muredena isiklikke suhteid, ebapiisavaid võimalusi huvialadega tegeleda ja liitklasse. Korra mainitakse asjaolusid, et mõned lapsevanemad töötavad Kihelkonnalt kaugemal ja võtavad ka lapsed ühes, õpikeskkond on aegunud, kooli tuleks arendada, koolis õpivad ka õpiraskustega lapsed ning levima kipuvad eelarvamused.

24-st vastajast 17 soovitab Kihelkonna kooli peredele, kus on kooliminevaid lapsi, üks vastaja leiab nii poolt- kui ka vastuargumente ja kuus ei soovita. Need, kes vastavad eitavalt, viitavad põhjusena nii kooli 6-klassilisusele kui ka kooli juhtimisele. Toetajate vastustest tulevad välja selgitused, nagu: mida rohkem lapsi koolis, seda elujõulisem kool on või siis: tekivad sõbrasuhted lähedal elavate lastega ja see on väga oluline hea kogukonna tekkimiseks.

Saaremaa Vallavalitsuselt ootab kohalik kogukond enim järgmisi uuendusi ja muudatusi: õpetajatesse investeerimine, huvialadega tegelemise võimaluste parandamine ja uus koolihoone. Mitmel korral märgitakse, et vaja on kindlustunnet kooli jätkamise osas. Rohkem kui korra on nimetatud veel koolile kindla õppesuuna leidmist ja investeeringuna unistatakse ujulast. Lisaks on avaldatud arvamust, et ühendasutuse puhul peaksid lasteaed ja kool mõlemad selgemini esile tulema, direktor vajab abilist, kes aitab tegeleda õppetöö korraldamisega, ning direktorit peaks toetama mentorsüsteem. Julgustatakse nägema valla haridusvõrku kui tervikut, mis paneks ka näiteks linna peresid maakoolide poole vaatama. Veel soovitakse, et hoitaks kooli looduslähedast suunda, tugispetsialistid oleksid kohapeal, noortele võiks rajada õueatraktsioone ja lisaks tuleks kaasa mõelda, kuidas noored pered endale maal elamise leiavad. Samuti on ühekordselt märgitud nii seda, et Kihelkonnal võiks tulevikus olla taas 9-klassiline kool, aga hoopis sedagi, et juba praegu tuleks tõhustada ühistransporti, mis lapsed Lümanda kooli viiks.

Selle osas, mida kohalik kogukond saaks ise Kihelkonna kooli heaks teha, tuuakse ülekaalukalt välja, et kohalikud lapsed tuleks panna ikka oma kohalikku kooli. Korduvalt kirjeldatakse head koostööd, kooli tegemistesse positiivselt suhtumist ja kooli käekäigu vastu päriselt huvi tundmist. Samuti arvatakse, et kooli tuleb usaldada ning probleemidest julgelt ja avatult rääkida. Veel on mainitud, et kogukond peaks koolile andma täpse sisendi, mille suunas kooli arendada. Arvatakse, et piirkonda tuleks võimalusel luua juurde töökohti, et peredel oleks rohkem põhjust maapiirkonda kolida.

Mustjala

Mustjala kogukonna veebiküsitlusel oli 14 vastajat, igapäevaselt elab neist Mustjala piirkonnas 11, kuid see-eest on kõik vastajad Mustjala kooliga isiklikult seotud.

14-st vastajast 13 leiab, et kool on Mustjala piirkonna elujõulisuse vaatest väga oluline ja üks vastaja arvab, et see on pigem oluline.

Kogukonna küsitluses nimetatakse Mustjala kooli suurimate plussidena kodulähedust ning heas korras kompaktset koolihoonet ja spordihoonet. Rohkem kui korra kiidetakse kooli head asukohta ja väiksust. Veel mainitakse individuaalset lähenemist, kooli tugevat kaadrit ja hästi korraldatud koolikokkutulekuid. Arvatakse, et koolil on mõju tuua noori peresid maale elama, aga sedagi, et osa kohalikust potentsiaalist on kasutamata.

Vastuseks küsimusele, millised on peamised põhjused, miks osa lapsevanematest ei ole Mustjala kooli kasuks otsustanud, leitakse, et kooli kollektiiv tundub väsinud ja kooli sisekliima on kannatada saanud. Lisaks on nimetatud märksõnu, nagu väikese koha riiud, õppekvaliteet ja sellega seotud eelarvamused ning mitmes sõnastuses avaldatakse ootust uuenduste ja avatuma koolikultuuri järele. Ühes pikemas vastuses selgitatakse, et kohalik kogukond on küllalt killustunud ja sellelgi on oma mõju. Elulise põhjusena märgitakse veel ka seda, et kui lapsevanemad töötavad näiteks linnas, viiakse ka laps kodust kaugemale kooli.

14-st vastajast viis soovitab Mustjala kooli peredele, kus on kooliminevaid lapsi, tuues põhjuseks, et kool on kodule lähedal ja õpilastele lähenetakse individuaalselt. Üheksa vastajat jääb teistsugusele seisukohale ja enim lisatakse täienduseks, et koolis ei ole nende meelest toimunud piisavaid arenguid.

Selle osas, milliseid uuendusi või muudatusi võiks teha Saaremaa Vallavalitsus, ükski vastus ei kordu. Koolijuhilt oodatakse visiooni ja uuendusmeelsust, õpetajatelt aktiivust ja koolilt tervikuna valmidust katsetada erinevaid pedagoogilisi suundi. Arvatakse, et vallavalitsus võiks panustada õpetajate koolitamisse ja mõelda majutusvõimalustele, et hõlbustada noorte õpetajate tööletulekut. Soovitakse paremat koostööd ning ühes vastuses viidatakse, et varasem konflikt on osaliselt veel õhus. Üks vastaja nendib, et uuendused peavad jääma mitte valla, vaid kooli ja kogukonna otsustada. Konkreetse ettepanekuna soovitatakse kooli kohapeale kaasata haridusspetsialiste, kes võiksid olla ka mitme kooli peale ühised.

Küsimusele, mida saab kohalik kogukond Mustjala kooli heaks teha, antakse mitmel korral järgmist kolme vastust: panna oma laps Mustjala kooli, teha koostööd nii rõõmude kui ka murede korral ning võtta ette ühisprojekte külaseltside ja kohalike väikeettevõtetega. Muus osas lähevad vastused kahte lehte: leitakse, et kogukonna soov midagi ette võtta on kadunud, sest sellega pole arvestatud, aga ka seda, et tuleb kokku hoida ja ühistes tegemistes kaasa lüüa. Üks vastaja märgib, et kindlasti peaks kooli uue arengukava koostamisel olema kaasatud ka kogukonna esindaja.

Pöide

Pöide kogukonna veebiküsitlusel oli 29 vastajat, igapäevaselt elab neist Pöide piirkonnas 22 ja Tornimäe kooliga on oma kogemuse kaudu seotud 20.

29-st vastajast 22 on arvamusel, et kohalik kool on Pöide kogukonna elujõulisuse vaatest väga oluline, üks vastaja arvab, et kool on pigem oluline, üks vastaja jääb variandi „võib-olla“ juurde, kaks vastajat leiab, et pigem ei ole oluline ja üks vastab, et kool pole üldse oluline.

Kogukonna küsitluses nimetatakse Tornimäe kooli põhiliste plussidena järgmist: kooli väiksus, mis võimaldab kõigil vanuseastmetel suhelda nagu üks pere, hea asukoht, individuaalne lähenemine, hea rahulik keskkond, kodulähedus ja hubasus. Lisaks on mainitud lasteaia lähedust, looduslähedust, ilusat maja, kus on piisavalt ruumi, võimalusi spordiga tegelemiseks ja kooli uut hingamist.

Põhjustena, miks kogukonna meelest osa lapsevanemaid Tornimäe kooli kasuks ei otsusta, nimetavad pea pooled vastanuist ebakindlust kooli säilimise osas. Järgnevad põhjused, nagu huviharidus ja -tegevus on koondunud Orissaarde, kartus õppe madalama taseme ees ning vananev personal ja õpetajate puudus. Mitmel korral tõdetakse, et kooli maine võiks olla parem ja sellele ei ole aidanud kaasa omavahelised arusaamatused. Rohkem kui korra on nimetatud veel perede üldist logistikat, kooli juhtimist, teadmatust kooli võimaluste osas, laste vähesust, liitklasse ja kooli remondivajadust.

29-st vastajast 24 soovitab Tornimäe kooli peredele, kus on kooliminevaid lapsi, viis mitte. Toetavates arvamustes tuuakse näiteks välja, et lasteaia ja kooli ühendamise järgselt on võimalik ühiselt luua uus algus või siis: tegu on pisikese kooliga, kus lapsed n.ö ei kao ära suurde massi. Neil, kes ei soovita, on mitmel välja toodud oma isiklik põhjus, aga selgitatud on ka seda, et Orissaare ja Kuressaare koolides on laialdasemad võimalused. Ühel eitavalt vastanul kooliga kokkupuudet pole, kuid vastust mõjutavat kooli kuvand.

Saaremaa Vallavalitsuselt oodatakse esmajoones järgmisi uuendusi ja muudatusi: Tornimäe kool vajaks remonti ja uuenduskuuri, kooliperele tuleks tagada töörahu ja lapsevanematele kindlus, et kool saab olemasolevas mahus jätkata, lisaks võiks õppeprotsessis juurutada uusi suundi. Rohkem kui korra märgitakse veel: õpetajate täiendkoolitused, valla rahaline tugi, vajadus kvalifitseeritud õpetajate järele ja vajadusel õpetajale eluruumi tagamine. Kaks vastajat toonitab, et vallavalitsuselt oodatakse kohaliku kogukonna pingutuste toetamist ja tõdetakse, et praegu on seda tegelikult tunda. Ettepanekutena saavad mainitud distantsõppevõimalused neile, kes mingil põhjusel statsionaarses õppes osaleda ei saa, kohapeal võiks toimuda rohkem huviringe ja õppetöösse võiks tuua selgelt rohkem innovaatilisust. Üks vastaja kirjeldab, kuidas Saaremaal saaks väikekoolide osas luua sellise näidismudeli, mis oleks eeskujuks ka mujal Eestis. Üleüldiselt oodatakse koolilt suuremat avatust ja kõigilt osapooltelt paremat infovahetust.

Vastuseks küsimusele, mida kohalik kogukond ise Tornimäe kooli heaks teha saab, leiab vastanuist pea kolmandik, et oma lapsed tuleb panna kodukoha kooli. Korduvalt kirjeldatakse, kuidas kogukond saab nõu ja jõuga olla abiks ja toeks kõiges (ühised arutelud, talgud, tehnikaring jm), lüüa aktiivselt kaasa kooli üritustel ja omakorda kooli kõigesse kaasata. Kolm vastajat rõhutab, et kohalik kogukond on sisuliselt nagu kooli reklaamplakat – seda nii õpilaste kui ka õpetajate juurdesaamisel. Arutletakse, et kooli ja kogukonna vahel on vajalik pidev dialoog ja kool peab tajuma kohaliku kogukonna olulisust. Lisaks märgitakse, et kogukond saab toetada muutust, mis kooliga praegu aset leiab, ja tuleb mõista, et „see on meie kool“.

AVALIKU ARVAMUSE TASAND

Intervjuudes lapsevanematega sai kõigi kuue kooli puhul kinnitust, et kodulähedase väikekooli osas tekitavad ebakindlust kuuldused, nagu pandaks kool peagi kinni, samuti levib erinevaid eelarvamusi ja kahtlusi/kõhklusi. Lapsele kooli valimisel võib teiste inimeste arvamust pidada arvestatavaks mõjutajaks ja intervjuudes kirjeldati nii positiivseid eeskujusid kui ka kohalikke kriitikuid. Näiteks selgitas üks lapsevanem, kuidas kogukonnas aktiivne pere on oma kõik kolm last kohalikku kooli pannud ja see mõjub teistelegi peredele väga hea ja usaldusväärse eeskujuna. Samas kirjeldas teise piirkonna lapsevanem, kellel on kaks lasteaiaealist last, et kohaliku kooli asemel kipuvad mitmed lapsevanemad naaberpiirkonna suuremat kooli kiitma ja see on hakanud ka tema peres kooli valikul kõhklusi tekitama. Seega võivad teiste inimeste hinnangud ja eeskuju töötada nii kohaliku väikekooli kasuks kui ka kahjuks.

Selleks, et saada teada, milline on väikekoolide üldine kuvand ja kas laiem avalik arvamus räägib pigem väikekoolide poolt või vastu, sai läbi viidud avalik veebiküsitlus. Vastajaid oli kokku 112, neist 80-l on mõne väikekooliga isiklik seos (nende laps(ed) on õppinud väikeses koolis ja/või on nad ise väikekoolis õppinud/töötanud) ning 32 ei ole ühegi väikekooliga lähemalt kokku puutunud.

Väikekoolide üldist kuvandit ja mainet hinnatakse enim kõrgeima hindega, vt joonist 14.

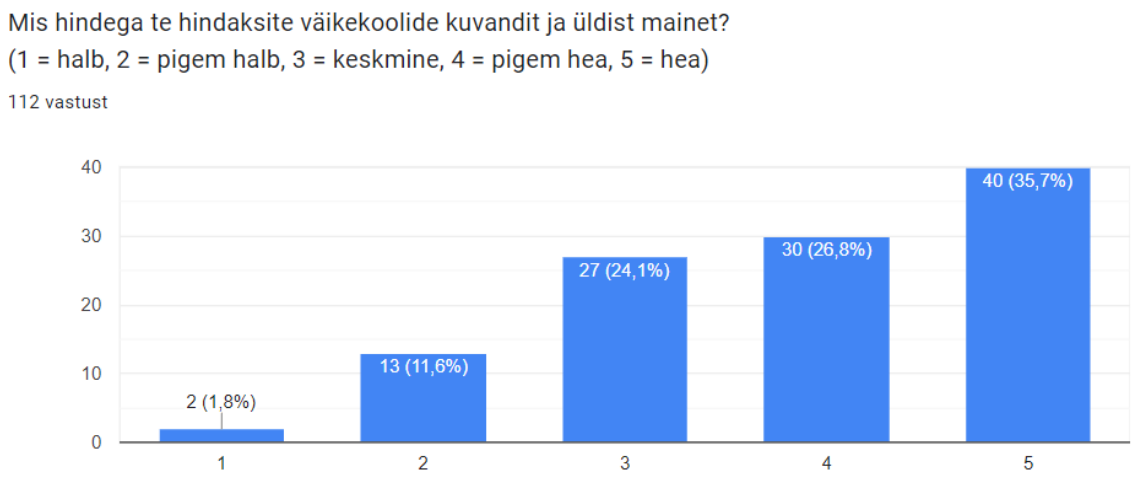

Joonis 14. Hinnang väikekoolide kuvandile ja üldisele mainele

Küsimus, kui kuulete/loete sõna väikekool, siis millised märksõnad ja mõtted esimesena pähe tulevad, saab enim vastuseks: individuaalne lähenemine (seda toonitas pea veerand vastajaist), kodulähedane ja väikesed klassid. Kõik vastused on nähtavad sõnapilves (mida suuremas kirjas, seda rohkem kordi nimetatud märksõna), vt joonist 15.

Joonis 15. Märksõnad, mis seostuvad sõnaga väikekool

Vastajate selgitustest nähtub, et enim mõjutavad väikekooli kuvandit õpitulemused ja pädevad õpetajad – seda arvab veidi enam kui veerand vastajaist. Paljud leiavad, et kooli väiksus aitab positiivsele kuvandile tegelikult kaasa: individuaalsus, turvalisus, loodus- ja kodulähedus jm. Kümnendik vastajaist märgib kuvandi mõjutajana meediakajastust ja sama paljud ka kohalikku kogukonda – toodud näidete järgi võib mõju olla nii negatiivne kui ka positiivne. Väikekooli kuvandile mõjuvad halvasti kuuldused, nagu see jääks õppetasemelt suurematele alla, samuti levivad pidevalt jutud väikekoolide võimalikust sulgemisest. Konkreetse puudujäägina tuuakse mitmetes vastustes välja asjaolu, et kohapeal pole piisavalt võimalusi huvihariduseks ja -tegevuseks ning kohati pole koolikeskkond piisavalt kaasaegne. Kuvandit mõjutab ka laste ja nende vanemate otsene tagasiside – siingi võib mõju avalduda mõlematpidi. Tõdetakse, et see, kuidas kodukoha koolist räägitakse, omab suurt kaalu ja pahatihti võimendatakse halba, kuid hea jääb rääkimata. Veel teeb muret õpetajate puudus ja õpilaste vähesus. Korduvalt tuuakse välja, et väikekooli kavandit kahjustavad väljaütlemised, nagu väikese kooli ülalpidamine on liialt suur kulu. Mitmel korral mainitakse kuvandi olulise mõjutajana suhtumist, suhtluskultuuri ja kommunikatsiooni – seda nii lapsevanemate, koolijuhi, kooli personali, kogukonna kui ka kohaliku omavalitsuse lähtekohast. Teadmatust ja vähest teadlikkust soovitatakse parandada parema infoliikumisega. Lisaks avaldavad väikekooli kuvandile mõju poliitilised otsused ja sõnavõtud.

Küsimus, kui väikest kooli tasub kohalikul omavalitsusel veel avatuna hoida, annab väga erinevaid vastuseid õpilaste arvuga ühest sajani. Pea kolmandik vastanuist leiab, et kodulähedast väikekooli tasub püüda avatuna hoida igal juhul. Selgituseks tuuakse näiteks seda, et kooli olemasolu võib olla argument, miks noor pere maale elama asub, aga sedagi, et laste arv on ajas kõikuv ja on aastaid, kus õpilasi ongi

väga vähe. Enam kui kümme vastajat arutleb selle üle, et määrav pole mitte õpilaste arv, vaid laste elukoha kaugus lähimast koolist ning sellest lähtuvalt võib õigustatud olla ka väga väike kool.

Suur osa vastanuist on toonud välja ka soovitusliku õpilaste arvu ja enim arvatakse, et väikeses koolis (olenemata kooliastmetest) võiks õppida vähemalt 20 õpilast. Mitmed vastajad peavad optimaalseks, et koolis on vähemalt 30 õpilast ja täpselt sama paljud leiavad, et õpilasi võiks olla kas või kümme. Rohkem kui kolmel korral ja sisuliselt võrdselt on välja toodud järgmised näitajad: vähemalt viis õpilast, vähemalt 10–15 õpilast, vähemalt 50 õpilast, aga ka vähemalt 4–5 õpilast ühes klassis. Lisaks on erinevaid arutlevaid vastuseid, nagu näiteks: ennekõike peab olema tagatud hariduse kvaliteet ja iga hea kool võiks igal juhul säilida, 4-klassiliste koolide asemel peaksid olema 6-klassilised (ehk 1. ja 2. kooliaste) ja väikese kooli puhul tuleb mõelda, kuidas see oleks võimalikult kulutõhus. Mitmel korral saab küsimus tagasisideks, et õpilaste arvu osas tuleb hoiduda n.ö piirmäära seadmisest, sest asjaolusid, mida silmas pidada, on rohkem. See-eest üks vastaja näeb väikekooli minimaalse õpilaste arvu määratlemist vajalikuna, et kogukond oma kooli säilimise nimel teadlikult pingutaks.

Väikekoolide atraktiivsemaks muutmiseks soovitatakse panna rõhku järgnevale: toetada iga kooli eripära ja tugevusi, muuta õppetöö mitmekesisemaks, pakkuda õpilastele häid võimalusi huvialadega tegelemiseks, tagada õpilaste liikumist toetavad ühistranspordiühendused, luua kaasaegne õpikeskkond, pakkuda kooli personalile täiendkoolitusi, kaasata aktiivselt kohalikku kogukonda ning kasutada võimalusi koolide tutvustamiseks ja turundamiseks. Mitmed vastajad rõhutavad, et lisaks vajavad väikekoolid stabiilsust ja tuleviku osas kindlustunnet.

ARUTELU JA TAGASISIDE TASAND

Väikekoolide kitsaskohana tuleb väga selgelt välja, et puudust tuntakse parematest huviharidus- ja huvitegevusvõimalustest[5] – kohapeal võiks olla rohkem valikut ning samuti võiks mõelda, kas ja kuidas saaks tõhustada ühistransporti, et ennekõike Kuressaare ja Orissaare suunal liigelda. Mitmed lapsevanemad, kes pole kodulähedase väikekooli kasuks otsustanud, tõdevad intervjuudes, et kui võimalus huvialadega tegeleda oleks paremini läbi mõeldud, oleks see väga oluline argument, mis paneks pere praegu veel eelkoolieelise lapse puhul kodulähedast väikekooli valima.

Teine läbiv probleemkoht puudutab transporti ning seostub ennekõike huvihariduses ja -tegevuses osalemise, aga ka siirdekooli üleminekuga.

Õppekorralduses jäävad kõlama kvalifitseeritud õpetajate puudus ja kõhklus liitklassipõhise õppe osas[6], kuid enamgi veel asjaolu, kuidas selgemalt ja sujuvamalt korraldada lapse üleminekut siirdekooli. Viimase puhul tuleb just intervjuudes välja vajadus parema kommunikatsiooni järele, et saada aru, millal ja kuidas uut koolikohta taotlema hakata.

Intervjuudes saab kinnitust ka küsitlustes ilmnenud vajadus parema infovahetuse järele – ennekõike puudutab see kooli suhtlust kohaliku kogukonnaga ja avatust oma tegevuste kajastamisel. Väikekoolide tegemisi soovitatakse rohkem tutvustada, kasutades sotsiaalmeedia võimalusi ja kaasajastades veebilehte.

Seminari kokkuvõte

Eespool kirjeldatud kitsaskohad olid 26. juulil toimunud seminari arutelude neli n.ö teemalauda. Õppekorraldust käsitlevas laudkonnas osales suurem osa tänastest väikekoolijuhtidest ja täiendavalt tõstatus selge vajadus toetada koolijuhti – seda enam, et väikeses koolis lasuvad direktoril väga erinevad ülesanded, sh halduskusimused.

Teemalaudade aruteludes pakuti välja järgmisi lahendusi, mis võimaldaksid väikekoolide puhul teenusvõrgustikke luua.

1. **Huviharidus ja huvitegevus**
    - Koostöö siirdekooliga (ja teiste koolidega) võimaldab ressursse jagada (nt võimalus osaleda teiste koolide huviringides, trennides jm).
    - Mitmel koolil saavad olla ühised juhendajad ja selle rahastamiseks võiks olla vastav fond (juhendajate töötasud ja sõidukulud). Samast fondist saaks toetada nõudepõhise transpordi

[5] Saaremaa Vallavalitsuse haridus- ja noorsootööosakonna huviharidusregistri andmetel oli 2022/23. õppeaastal huvitegevustest osavõtt järgmine: Kaali kooli õpilastest osaleb huvitegevuses 12 õpilast (kõik väljaspool oma kooli), Kahtla koolis 9 (neist 6 oma koolis ja 3 väljaspool oma kooli), Kihelkonna koolis 10 (oma koolis 5, väljaspool 8), Mustjala koolis 26 (oma koolis 26, väljaspool 9), Pihtla koolis 13 (oma koolis 11, väljaspool 11) ning Tornimäe koolis 15 (oma koolis 10, väljaspool 11).

[6] Individuaalintervjuudes tuleb välja, et osa lapsevanemaid näeb liitklasse hoopis plussina.

sarnast lahendust juhul, kui laps peab reeglina siiski ise liikuma (nt muusikakool, ujumistrenn vms).

- Huvihariduses ja -tegevuses osalemiseks looks paremad võimalused nõudepõhine transport, lisaks saaksid sarnast lahendust pakkuda kogukondade eestvedamisel toimivad nn sõidugrupid.
- Osasid huvitegevusi võikski pakkuda just linnast väljaspool – see motiveeriks ka linnakoolide õpilasi maapiirkondade võimalusi kasutama.

2. Transport

- Vallavalitsus hüvitab ka praegu huvihariduses ja -tegevuses osalemise transpordikulusid, kuid selles osas tuleb teadlikkust veelgi tõsta (seda infot võiksid jagada ka huviringide juhendajad, teenuskeskuste juhid jt). Lisaks võiks ringijuhtidel jt olla terviklik info kõikvõimalike transpordivõimaluste kohta ja valmidus seda teavet lapsevanematele süsteemselt edasi anda.
- Kogukonna algatusel põhinevat transporti (nn kogukonna autojuht) saaks vallavalitsus rahastada läbi huvihariduse ja -tegevuse sõidukompensatsiooni.
- Kaaluda võiks, kas peale tööaega saaks lubada kasutada KOV-ile kuuluvaid sõidukeid (tänane regulatsioon seda ei võimalda).
- Bussigraafikute puhul vajab tähelepanu transpordiühendus siirdekoolidega.

3. Õppekorraldus

- Haridus- ja noorsootööosakond peaks koostöös koolidega planeerima vähemalt aasta ette, kuhu kooli lapsed peale 4. või 6. klassi edasi õppima lähevad.
- Liitklasside osas leevendaks lapsevanemate mõningast vastuseisu liitklasside õpetajate koolitamine ja toetamine.
- Distantsõppes saaks kasutada õppekava erisusi (rikastada õppekava) ja luua projektipõhiselt veebitunde.
- Tõsta tuleb lapsevanemate teadlikkust (nt infolehed lapsevanematele).
- Direktorid vajavad oma töös tõhusamat toetamist ja tugevdamist (väikeses koolis pole huvijuhti, haldusjuhti jt ning direktor ongi ise kogu juhtkond).

4. Kooli ja kogukonna koostöö

- Kool saab pakkuda kogukonnale kasutuseks ruume (mitme kooli puhul on see ka praegu toimiv praktika).
- Kogukonda saab kaasata õppeprotsessi ja huvitegevustesse (panustamine õpetaja või juhendajana).
- Selgemalt võiks läbi mõelda kogukonna tugivõrgustiku toimimise (nt transpordiga aitamine, et lapsed saaksid osa kodust kaugemal asuvatest huvialavõimalustest).
- Ette saab võtta ühiseid koostööprojekte, kaasates kohalikke ettevõtteid ja MTÜ-sid.
- Oluline on tagada info parem ja selgem liikumine ja pildis olemiseks tuleks aktiivsemalt kasutada sotsiaalmeedia võimalusi. Senisest enam tuleks kommunikeerida koolide häid võimalusi ja koole aktiivsemalt tutvustada. Kaasajastamist vajavad mitme kooli veebilehed.

Koolijuhtide tagasiside

26. juuli seminarile järgnesid kohtumised kõigi kuue kooli direktoriga – need leidsid aset 27. juulist 10. augustini. Koolijuhid said detailse ülevaate veebiküsitluste vastustest ja ühtlasi oli nende kokkusaamiste eesmärk saada teada, kuidas saaks Saaremaa Vallavalitsus kui kooli pidaja olla koolijuhtidele suuremaks toeks. Selles osas tulid enim esile järgmised soovitused:

- Ootus on vallavalitsuse toetava sõna järele, mida võiks rohkem ka avalikult välja öelda – väikekoolid on suurepäraste võimalustega ja annavad väga hea hariduse.
- Väikekooli juhtide ühiseid arutelusid võiks vallavalitsuse eestvedamisel teha ka edaspidi, samuti ühiseid koolitusi.
- Siirdekooli üleminek võiks olla varakult läbi mõeldud ja selgelt kommunikeeritud – see puudutab ennekõike Kuressaare koolidesse edasi suundumist.
- Halduskü simustes võiks dubleerivatele tegevustele olla ühised lahendused.
- Tähelepanu vajab see, et uued koolijuhid ei jääks oma töös üksi ning vallavalitsusel oleks huvi ja valmidust koolijuhte toetada.
- Vallavalitsuse poolt võiks väikekooli juhil olla kindel kontaktisik, kellelt vajadusel nõu ja arvamust küsida (nt eelarve küsimustes) – sellist süsteemset tuge võiks pakkuda haridus- ja noorsootööosakond.
- Koolijuhtidega tuleks teha arenguvestlusi ning mõelda, millised on kooli vajadused ja ühine nägemus.
- Väikeses koolis ei ole õppejuhti, majandusjuhti, haldusjuhti, sekretäri jt – neid ülesandeid võiks väikeste koolide puhul ühiselt mõtestada ja rohkem koostööd teha.
- Arutamist vajab, kuidas saaks väikekoolide võimalusi avalikkusele paremini tutvustada.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Väikekoolide tugevusena tuuakse küsitlustes ja intervjuudes kõigi kuue kooli puhul välja sarnased plussid: individuaalne lähenemine, kõik lapsed on kaasatud ja märgatud, lähedus kodule, looduslähedus, turvaline asukoht, hubane õpikeskkond, väga head õuesõppevõimalused ja ühtekuuluvustunne. Usutakse, et väikekoolist saab igati hea hariduse, kuid märgitakse, et kohati levib (eel)arvamusi, nagu jääks väikekool tasemelt suurtele alla.

Kooli peetakse kohaliku kogukonna elujõulisuse vaatest väga oluliseks ja toodud on palju näiteid, kuidas kohapeal koostöö toimib. Murede/puudustena nimetati enim huviharidus- ja huvitegevusvõimaluste kesisust ja võimaluste halba kättesaadavust (transport Kuressaare ja Orissaare suunal), keerulist logistikat, kartust kooli sulgemise ees, koolivahetust (Kaali, Pihtla, Kihelkonna – nüüd ka Laimjala ja Mustjala puhul), kvalifitseeritud õpetajate puudust, liitklasse, keerulisi inimsuhteid ja kommunikatsioonivigu. Kohapeal mõistetakse hästi, et kooli säilimine sõltub kogukonna enda aktiivsusest ja usaldusest kodukooli vastu.

Koolijuhtide tööülesanded on väikeses majas väga killustunud ja nad on suure koormuse all, kuivõrd haldusjuhi, õppejuhi, huvijuhi ja veel mitme teise puuduva spetsialisti töö tuleb ära teha üksi. See on soodus pinnas läbipõlemiseks, mida aitaks vältida koolijuhtide omavahelise võrgustiku arendamine ja tugev sisuline tugi valla haridus- ja noorsootööosakonna poolt ning kooli kui kinnisvaraobjekti haldamisega seotud küsimustest vabanemine.

Nagu eespoolgi märgitud, on paljud küsimused lahendatavad parema infovahetuse, selgema kommunikatsiooni ja tõhusama koostööga, kuid Saaremaa Vallavalitsus võiks ühtse ja süsteemse lähenemise leida järgmiste läbivate kitsaskohtade osas:

1. **Huvihariduse ja -tegevuse kättesaadavus** – huvialadega tegelemise võimalus on lapsevanemate vaatest äärmiselt oluline. Kindlasti tuleks kaaluda, kuidas väikekoolides kohapeal selleks rohkem võimalusi luua, sest sel viisil saavad huvialad õpilaste koolipäevaga seotud ilma liigse logistikata.
2. **Direktorite võimestamine** – väikekoolide hea käekäik sõltub paljuski kooli juhtimisest (sellele viidatakse korduvalt ka küsitluste vastustes). Olukorras, kus Saaremaa valla kuue väikekooli direktorist neli on oma ametis uued (alates 2023/24. õppeaastast), vajab see küsimus veelgi enam tähelepanu ning soovitavalt kindlat kontaktisikut/nõunikku vallavalitsuse haridus- ja noorsootööosakonnas.
3. **Keskne kinnisvarahaldusmudel** – väikekoolide direktoritel lasuvate haldusülesannete osas võiks leida keskse lahenduse, mis 1) vähendaks koolijuhtide koormust ja 2) muudaks koolide kinnisvara haldamise optimaalsemaks.